

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО; МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 341.242.1

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2021.3.3>

ФЕТЬКО І.І.

**ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У НАУКОВО-ТЕХНІЧНІЙ
ТА КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІЙ СФЕРІ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ**

**CROSS-BORDER COOPERATION IN SCIENTIFIC-TECHNICAL
AND CULTURAL-EDUCATIONAL SPHERE: THEORETICAL AND LEGAL BASIS**

У статті досліджено, що в умовах європейської інтеграції важливим є проведення реформ у різних сферах з метою наближення їх до європейських стандартів. Однак не менш важливим є і реформування науково-технічної та культурно-освітньої сфер. Наразі одним із таких дієвих механізмів цієї трансформації може бути інститут транскордонного співробітництва як на загальнодержавному рівні, так і на регіональному і локальному рівнях.

Сьогодні сучасна юридична наукова література різниться підходами щодо визначення поняття транскордонного співробітництва. Попри немалу кількість спроб із боку науковців визначити поняття транскордонного співробітництва, єдність думок у цьому напрямі не є досягнутою, сьогодні навіть залишаються дискусійними питання стосовно закріплення нормативного визначення терміну транскордонного співробітництва. Прослідковується, що здебільшого у спеціальній правовій літературі дослідження сконцентровані на транскордонному співробітництві територіальних громад, їх представницьких органів та їх об'єднань, місцевих органів виконавчої влади, котрі взаємодіють із територіальними громадами та відповідними органами влади сусідніх держав.

Численні дослідження щодо транскордонного співробітництва у науково-технічній та культурно-освітній сферах сконцентровані переважно навколо економічних, політологічних, історичних, соціальних питань, а також питань міжнародних відносин і державного управління, а аналіз наукових розробок вітчизняних вчених-юристів дає підстави встановити, що на цей час юридичною наукою не достатньо уваги приділяється дослідженню цього питання. Узагальнивши весь комплекс спеціальної літератури, можна умовно виділити, що транскордонне співробітництво у науково-технічній та культурно-освітній сферах може реалізовуватись у рамках спільних, забезпечених необхідними ресурсами ініціатив, заходів, тематичних проєктів, програм і комплексних стратегій, спрямованих на встановлення та поглиблення зв'язків між науково-дослідними установами і центрами, вищими, професійно-технічними та загальноосвітніми навчальними закладами та окремими спеціалістами.

Ключові слова: міжнародне співробітництво, транскордонне співробітництво, науково-технічна сфера, культурно-освітня сфера, науково-дослідні установи, вищі, професійно-технічні та загальноосвітні навчальні заклади.

The article examines that in the context of European integration, it is important to carry out reforms in various fields in order to bring them closer to European standards, no

less important is the reform of scientific, technical and cultural and educational spheres. Currently, one of such effective mechanisms of this transformation can be the institute of cross-border cooperation both at the national level and at the regional and local levels. The article investigates that today the modern legal scientific literature differs in its approaches to defining the concept of cross-border cooperation.

Despite the large number of attempts by scholars to define the concept of cross-border cooperation, unity of opinion in this direction has not been achieved, today even remain debatable issues regarding the consolidation of the normative definition of the term of cross-border cooperation. It can be seen that in the special legal literature the research is mainly focused on the study of cross-border cooperation of territorial communities, their representative bodies and their associations, local executive bodies that interact with territorial communities and relevant authorities of neighboring states.

Numerous studies on cross-border cooperation in scientific, technical, cultural and educational spheres are concentrated mainly on economic, political, historical, social issues, as well as issues of international relations and public administration, and the analysis of scientific developments of domestic legal scholars gives grounds to establish that at present legal science does not pay enough attention to the study of this issue.

Summarizing the whole set of special literature, it can be said that cross-border cooperation in science, technology and cultural and educational spheres can be implemented in the framework of joint, provided with the necessary resources, initiatives, activities, thematic projects, programs and comprehensive strategies to establish and deepen links between research institutions and centers, higher, vocational and general education institutions and individual specialists.

Key words: *international cooperation, cross-border cooperation, scientific and technical sphere, cultural and educational sphere, research institutions, higher, professional and technical, general education institutions.*

Вступ. На розвиток і становлення транскордонного співробітництва України значно вплинули зміни, котрих зазнали політика, соціально-економічна та правова система нашої держави. Становлення транскордонного співробітництва відбулось одночасно зі становленням нашої держави. Сьогодні для України, яка має вигідне геополітичне розташування, розвиток транскордонного співробітництва з державами – членами Європейського Союзу має важливе значення, бо розцінюється чинником процесу європейської інтеграції. В умовах європейської інтеграції важливим є проведення реформ у різних сферах з метою наближення їх до європейських стандартів, не менш важливим є і реформування науково-технічної та культурно-освітньої сфер. Наразі одним із таких дієвих механізмів цієї трансформації може бути інститут транскордонного співробітництва як на загальнодержавному рівні, так і на регіональному і локальному рівнях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти проблематики транскордонного співробітництва у науково-технічній та культурно-освітній сфері досліджувались такими вченими, як І.В. Артёмов, О.В. Бабанська, Я.В. Барвенко, О.О. Білак, Є.О. Васильєв, Ю.О. Волошин, В.В. Гарагонич, К.В. Гегедош, А.А. Головка, Т. Гончаренко, Ю.О. Доляняк, Ю.Б. Євчак, О.В. Задорожній, Ю.С. Залознова, А. Зарді, Н.В. Камінська, Є. Кіш, В.В. Колодяжна, Я.М. Костюченко, М.Д. Лесечко, Н.А. Мікула, Р.Ш. Мірзоев, В. Мороз, М.О. Мунтян, Д.О. Оберемок, Д. Олійник, Д. Очкаї, С.В. Папаяні, О.О. Петришин, М.О. Петришина, Полівода К.І. та інші. Однак дослідження щодо транскордонного співробітництва у науково-технічній та культурно-освітній сферах сконцентровані переважно навколо економічних, політологічних, історичних, соціальних питань, а також питань міжнародних відносин і державного управління, а аналіз наукових розробок вітчизняних вчених-юристів дає підстави встановити, що на цей час юридичною наукою не достатньо уваги приділяється дослідженню транскордонного співробітництва у науково-технічній та культурно-освітній сферах.

Постановка завдання. Дослідити теоретико-правові засади транскордонного співробітництва у науково-технічній та культурно-освітній сферах.

Результати дослідження. Сьогодні сучасна юридична наукова література різниться науковими підходами щодо транскордонного співробітництва. Наприклад, О.О. Білак під транскордонним співробітництвом розуміє: «...організацію на договірній основі процесу взаємодії між фізичними та/або юридичними особами різної державної приналежності, котрі знаходяться на території, що межують із державним кордоном, яка реалізовується з переміщенням через

державний кордон людей, товарів, послуг, капіталів, у результаті якої встановлюються зв'язки, спрямовані на середньо- і довготривалий період, з метою пошуку шляхів вирішення спільних та ідентичних проблем та досягнення суспільно корисного ефекту поліпшення рівня життя населення цих територій ...» [1, с. 3]. На відміну від О.О. Білака, А.Ю. Стрижакова транскордонне співробітництво розглядає як спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин між територіальною громадою, її представницьким органом, місцевим органом виконавчої влади України та територіальною громадою, відповідним органом влади держав – членів Європейського Союзу у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством [2, с. 18]. Стосовно визначення, пропонуваного автором, варто відзначити, що транскордонне співробітництво хоча і виникло у Європі, але здійснюється воно не тільки з територіальними громадами, відповідними органами влади держав – членів Європейського Союзу.

Досліджуючи поняття транскордонного співробітництва, О.В. Бабанська та М.А. Старостіна дійшли висновку, що «спільні дії» у нормативному визначенні терміну «транскордонне співробітництво» є тавтологією «співробітництво». З цим варто погодитись, оскільки етимологічне значення терміну «співробітництво» тлумачиться як спільна діяльність, спільні дії [3, с. 7]. Подібної позиції (що у нормативному визначенні транскордонного співробітництва наявна тавтологія) дотримується і Ю.І. Фетько. Дослідниця вважає, що поняття «транскордонне співробітництво» слід розуміти та нормативно врегулювати як «...встановлення і поглиблення в економічній, соціальній, науковій, технологічній, екологічній, культурній та в інших сферах відносин суб'єктів, учасників України із відповідними суб'єктами, учасниками таких відносин сусідніх держав...» [4, с. 22–23].

М.Д. Лесечко та І.О. Прус зазначають, що транскордонне співробітництво є формою міжнародних відносин на регіональному і місцевому рівнях. На їх думку, за допомогою такого співробітництва поєднуються можливості та ресурси сусідніх держав з метою вирішення проблем, котрі є спільними, і такий вид співробітництва сприяє соціально-економічному розвитку відповідних прикордонних територій [5, с. 96]. Подібної позиції дотримується і В.В. Гарагонич. Дослідник під транскордонним співробітництвом розуміє підсистему міжнародних відносин на регіональному та міжрегіональному рівнях та вважає його безпосередньою формою участі органів місцевого самоврядування прикордонних регіонів України у загальній системі європейської інтеграції, формою реальної співпраці регіонів України та Європейського Союзу [6, с. 72–73]. На відміну від М.Д. Лесечко, І.О. Прус та В.В. Гарагонича, Р.Ш. Мірзоев вважає, що «...транскордонне співробітництво» – це *вид міжнародного співробітництва* територіальних громад або влад незалежно від розміру їх території і статусу, які розташовані у географічно суміжних районах, знаходяться під юрисдикцією двох або декількох держав, визнаються юридично рівними в рамках такого співробітництва і здійснюють будь-які спільні дії у сфері соціально-економічної, політичної, культурної, екологічної та інших видів діяльності, спрямовані на посилення й поглиблення добросусідських відносин та на укладання з цією метою будь-яких необхідних угод або досягнення домовленостей...» [7, с. 5]. У цьому контексті варто відзначити, що сьогодні термін «міжнародний» словник сучасних понять і термінів тлумачить як «...пов'язаний з відносинами між державами, належний до зовнішньої політики...». Термін «співробітництво» словник тлумачить як спільну діяльність, а «здійснення співробітництва» – як здійснення якої-небудь діяльності спільно з ким-небудь [8, с. 7]. Під «міжнародним співробітництвом» М.О. Мунтян розуміє, що воно відображає такий процес взаємодії двох чи декількох учасників, у котрому домінують спільні пошуки можливостей реалізації спільних інтересів [9, с. 68]. Я.М. Костюченко, погоджуючись із його думкою, підкреслює, що міжнародне співробітництво завжди ґрунтується на засаді взаємності (інтересу, завдання, цілі), однак не обов'язково рівності. Він виділяє три основні ознаки, котрі є характерними для міжнародного співробітництва. Зокрема, такими ознаками є: 1) воно завжди є двостороннє (або багатостороннє), тобто передбачає виникнення взаємного зобов'язання і прав; 2) ґрунтується на засаді взаємності у визначенні цілі, завдання і способу співробітництва; 3) має різні напрями реалізації і форми вираження [10, с. 15]. К.І. Полівода під міжнародним співробітництвом розуміє універсальну форму організації спільного або взаємоузгодженого виробництва за участю іноземного партнера із двох або декількох держав, котра є заснованою на розподілі виробництва продукції, комерційного співробітництва, взаємній гарантії ризиків, спільному захисті інвестицій тощо. Вчений вважає, що основою такого співробітництва є міцний і тривалий зв'язок, який має кооперативний характер, вироблення та узгодження наперед намірів, котрі закріплюються у довго-

тривалій угоді або договорі. Він відзначає також, що міжнародне співробітництво здійснюється, як транскордонне співробітництво, міжтериторіальне співробітництво та міжрегіональне співробітництво [11, с. 30–31]. Такої ж позиції дотримується і Н.А. Мікула. Вона також вказує, що міжнародне співробітництво здійснюється, як транскордонне співробітництво та міжтериторіальне співробітництво [12, с. 11]. Сьогодні подібної позиції дотримуються більшість сучасних науковців, зокрема: Я.В. Барвенко, Ю.О. Волошин та С.В. Папаяні, Є.О. Васильєв, Т. Гончаренко та Н. Сидоренко, О.В. Задорожній, Н.В. Камінська, В.В. Колодяжна, Н.А. Мікула та В.В. Толкованов, К.І. Полівода, Д.О. Оберемок, Д. Олійник, М.О. Петришина та О.О. Петришин, І.І. Соболев, Л. Стрільчук та ін.

Отже, наразі сучасна юридична наукова література різниться підходами щодо визначення поняття транскордонного співробітництва. Попри немалу кількість спроб із боку науковців визначити поняття транскордонного співробітництва, єдність думок у цьому напрямі не є досягнутою, сьогодні навіть залишаються дискусійними питання стосовно закріплення нормативного визначення терміну транскордонного співробітництва. Прослідковується, що здебільшого у спеціальній правовій літературі дослідження сконцентровані на транскордонному співробітництві територіальних громад, їх представницьких органів та їх об'єднань, місцевих органів виконавчої влади, котрі взаємодіють із територіальними громадами та відповідними органами влади сусідніх держав тощо.

Сьогодні у сучасній науковій літературі є багато досліджень транскордонного співробітництва у науково-технічній та культурно-освітній сферах. Однак наявні наукові дослідження транскордонного співробітництва у науково-технічній та культурно-освітній сферах сконцентровані переважно навколо економічних, політологічних, історичних, соціальних питань, а також питань міжнародних відносин та державного управління. А аналіз наукових розробок вітчизняних вчених-юристів дає підстави встановити, що на цей час юридичною наукою не достатньо уваги приділяється дослідженню цього питання.

Узагальнивши весь комплекс спеціальної літератури, можна умовно виділити, що транскордонне співробітництво у науково-технічній та культурно-освітній сферах може реалізовуватись у рамках спільних, забезпечених необхідними ресурсами ініціатив, заходів, тематичних проєктів, програм і комплексних стратегій, спрямованих на встановлення та поглиблення зв'язків між науково-дослідними установами і центрами, вищими, професійно-технічними та загальноосвітніми навчальними закладами та окремими спеціалістами.

Транскордонне співробітництво у науково-технічній та культурно-освітній сферах може реалізовуватись через 4 програми транскордонного співробітництва у рамках Європейського інструменту політики сусідства на 2021–2027 рр.: «Україна – Польща – Білорусь», «Україна – Словаччина – Угорщина – Румунія», «Україна – Румунія», «Басейн Чорного моря», а також Європейські освітні програми ТЕМПУС, ЕРАЗМУС+ [2, с. 29; 176].

Висновки. Сьогодні сучасна юридична наукова література різниться підходами щодо визначення поняття транскордонного співробітництва. Попри немалу кількість спроб із боку науковців визначити поняття транскордонного співробітництва, єдність думок у цьому напрямі не є досягнутою. Сьогодні навіть залишаються дискусійними питання стосовно закріплення нормативного визначення терміну транскордонного співробітництва. Прослідковується, що здебільшого у спеціальній правовій літературі дослідження сконцентровані на транскордонному співробітництві територіальних громад, їх представницьких органів та їх об'єднань, місцевих органів виконавчої влади, котрі взаємодіють із територіальними громадами та відповідними органами влади сусідніх держав.

Багато досліджень транскордонного співробітництва у науково-технічній та культурно-освітній сферах сконцентровані переважно навколо економічних, політологічних, історичних, соціальних питань, а також питань міжнародних відносин і державного управління, а аналіз наукових розробок вітчизняних вчених-юристів дає підстави встановити, що на цей час юридичною наукою не достатньо уваги приділяється дослідженню цього питання. Узагальнивши весь комплекс спеціальної літератури, можна умовно визначити, що транскордонне співробітництво у науково-технічній та культурно-освітній сферах може реалізовуватись у рамках спільних, забезпечених необхідними ресурсами ініціатив, заходів, тематичних проєктів, програм і комплексних стратегій, спрямованих на встановлення та поглиблення зв'язків між науково-дослідними установами і центрами, вищими, професійно-технічними та загальноосвітніми навчальними закладами та окремими спеціалістами.

Список використаних джерел:

1. Білак О.П. Конституційно-правові основи транскордонного співробітництва у сфері діяльності органів місцевого самоврядування. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/29327>
2. Стрижакова А.Ю. Механізми державного управління розвитком транскордонного співробітництва між Україною та країнами Європейського Союзу: дис. ... кандидата наук з держ. упр. Маріуполь, 2017. 244 с.
3. Старостіна А., Бабанська О. Міжнародне економічне транскордонне співробітництво: суть, зміст, форми, суб'єкти. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2014. Вип. 9. С. 6–11.
4. Фетько Ю.І. Правові засади міжнародного співробітництва місцевих органів публічної влади України : дис.... докт. філософ. у галузі права. Ужгород, 2019. 278 с.
5. Прус І.О., Лесечко М.Д. Нормативно-правове забезпечення транскордонного співробітництва. *Ефективність державного управління*. 2011. Вип. 26. С. 92–100.
6. Гарагонич В.В. Концептуальні засади транскордонного співробітництва України. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Сер.: Історія*. 2009. Т. 115, Вип. 102. С. 69-73.
7. Мірзоев Р. Ш. огли. Міжнародно-правове регулювання транскордонного співробітництва (на прикладі України). URL: http://nauka.nlu.edu.ua/download/diss/Mirzoeva/d_Mirzoeva.pdf.
8. Перепьолкін С.М., Паршутін Є.Г. Міжнародне співробітництво у сфері правоохоронної діяльності. Дніпро, 2017. 112 с.
9. Мунтян М.А. Основы теории международных отношений. Москва, 2006. 164 с.
10. Костюченко Я.М. Загальнотеоретичні підходи до міжнародно-правових форм співробітництва Європейського Союзу з третіми країнами. *Альманах міжнародного права*. 2016. Вип. 12. С. 13–21.
11. Полівода К.І. Аналіз феномена міжнародного міжрегіонального співробітництва. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки*. 2016. Вип. 20(1). С. 30-33.
12. Мікула Н. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво. Львів, 2004. 395 с.